

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Karska

Marek Sławomir Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa M.S.

przeciwko D.S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 15 lipca 2025 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 30 września 2010 r., sygn. [...]

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w B. z 30 września 2010 r., sygn. [...] i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

Marek Sławomir Molczyk

Janusz Niczyporuk

Elżbieta Karska

UZASADNIENIE

W dniu 10 listopada 2009 r. w B. D.S. (dalej: „pozwany” lub „pożyczkobiorca”) zawarł z firmą P. (dalej: „powód” lub „pożyczkodawca”) umowę pożyczki. W jej ramach pozwany zobowiązał się do spłaty pożyczki w wysokości 500 zł do 21 grudnia 2009 r., wraz z kosztami umownymi w wysokości 150 zł. Strony umówiły się, że w przypadku nieterminowej spłaty pożyczki pożyczkodawca będzie naliczał kwotę odszkodowania w wysokości 150 zł miesięcznie. W związku z nieuiszczeniem zwrotu pożyczki powód złożył pozew do Sądu Rejonowego w B. (dalej: „Sąd Rejonowy”) o zapłatę. Sąd Rejonowy nakazem zapłaty z 30 września 2010 r. (...) nakazał pozwanemu zapłatę kwoty 1 200 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 28 września 2010 r. albo wniósł w terminie 2 tygodni sprzeciw. Nakaz zapłaty nie został zaskarżony przez pozwanego i 17 listopada 2010 r. Sąd Rejonowy uznał prawomocność nakazu zapłaty zaopatrując go w klauzulę wykonalności.

Skargę nadzwyczajną wniesioną pismem z 16 listopada 2023 r. zaskarżył Prokurator Generalny (dalej również: „skarżący”). Na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 115 § 1 i § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 622, dalej: „u.SN”) z uwagi na naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej tj. zasady zaufania obywatela do państwa, a w konsekwencji pewności co do prawa, z którą wiąże się bezpośrednio zasada bezpieczeństwa prawnego, które winno być rozumiane nie tylko formalnie, jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczanie dóbr życiowych człowieka i jego interesów i realizację prawa do sądu, w tym szczególnie ochrony konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi skarżący zarzucił:

- I. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 2, art. 20, art. 45 ust. 1 oraz art. 76 Konstytucji RP, takich jak zasada zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, społecznej gospodarki rynkowej oraz prawa obywatela do sądu, wyrażającego się w prawie do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i rzetelności procesu oraz ochrony konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed

nieuczciwymi praktykami rynkowymi, co nastąpiło w wyniku braku zbadania przez Sąd Rejonowy - przy wydawaniu nakazu zapłaty przeciwko zobowiązanemu, potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy z dnia 10 listopada 2009 r., z której wynikało zobowiązanie pożyczkobiorcy do zwrotu kwoty pożyczki 500 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 150 zł, a w konsekwencji przez wydanie nakazu zapłaty, podczas gdy zapisy w zakresie „odszkodowania” naruszały zasadę swobody umów z art. 353¹ k.c., były sprzeczne z przepisami prawa materialnego i zasadami współżycia społecznego, a przez to nieważne na zasadzie art. 58 § 2 k.c. i wskazywały na bezzasadność powództwa w tej części, uniemożliwiając tym samym wydanie nakazu zapłaty; nieuwzględnienie konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy, niezbadanie przez Sąd Rejonowy z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy w sposób istotny naruszały równowagę kontraktową na niekorzyść pozwanego i implikowało obowiązek zbadania przez Sąd Rejonowy jej postanowień, nieskierowanie sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się strony powodowej, a także godziło w prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanemu rzetelność prawa do sądu i pozbawiło stronę pozwaną skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wynikającymi z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U.UE.L.1993.95.29);

II. naruszenie w sposób rażący:

- 1) przepisów prawa materialnego, tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 3 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa pożyczki z 10 listopada 2009 r., zawarta pomiędzy powodem a pozwanym, na podstawie której pożyczkobiorca zobowiązał się do zwrotu kwoty pożyczki 500 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 150 zł, jest w całości ważna, zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej zapisy są sprzeczne

z celem i naturą umowy pożyczki, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie umowa jest nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. w zw. z § 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą;

- 2) przepisów prawa materialnego art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na zaniechaniu przez Sąd Rejonowy obowiązku kontroli postanowień umowy pożyczki z 10 listopada 2009 r. pod kątem ich abuzywności, podczas gdy w jej zapisach stosunek kosztów pozaodsetkowych w postaci opłaty odszkodowawczej w wysokości 150 zł miesięcznie do wysokości rzeczywiście udzielonej pożyczki w kwocie 500 zł, stanowił niedozwolone zastrzeżenie umowne prowadzące do rażącej i niczym nieuzasadnionej nierównowagi obowiązków stron na niekorzyść pozwanego jako konsumenta;
- 3) przepisów prawa materialnego, tj. art. 471 k.c. i art. 473 § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie na rzecz powoda dochodzonej należności w postaci „odszkodowania”, a w istocie kary umownej w wysokości 1 200 zł za niewykonanie zobowiązania, w sytuacji, gdy kara umowna może być zastrzeżona jedynie na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania świadczenia niepieniężnego, a zawarta w § 15 umowy pożyczki łączącej powoda i pozwanego z 10 listopada 2009 r. klauzula przewidująca „odszkodowanie” w wysokości 150 zł miesięcznie, czyli 360 % w skali roku była niedopuszczalna jako sprzeczna z normą bezwzględnie obowiązującą i nieważna w świetle art. 58 § 1 k.c.;
- 4) przepisów prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień orzekania, przez ich niewłaściwe zastosowanie i orzeczenie w postępowaniu upominawczym zgodnie z żądaniem pozwu o obowiązku zapłaty przez pozwanego kwoty „odszkodowania” w wysokości 1 200 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28 września 2010 r., podczas gdy z treści pozwu, a nadto dołączonej do niego umowy pożyczki w sposób oczywisty wynika, że roszczenie skierowane wobec pozwanego w zakresie żądania we wskazanej wysokości

„odszkodowania” było oczywiście bezzasadne, albowiem było nieważne na zasadzie art. 58 § 1 i § 3 k.c., jako sprzeczne z przepisem art. 353¹ k.c.

Biorąc pod uwagę powyższe Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie skutkujące uchyleniem zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115

§ 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; 17 maja 2023 r., II NSNc 125/23; 24 lipca 2024 r., II NSNc 343/23). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 5/21; 19 stycznia

2022 r., I NSNc 216/21; 15 maja 2024 r., II NSNc 371/23). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 5/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; 24 lipca 2024 r., II NSNc 306/23).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek okoliczności, które mogłyby uzasadniać ocenę, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w Bytomiu nie może także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto, jest to pierwsza skarga

nadzwyczajna w niniejszej sprawie. Reasumując, należy stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania chociażby jednej z nich za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny sformułował przeciwko zaskarżonemu nakazowi zapłaty, wydanemu przez Sąd Rejonowy w B. 18 sierpnia 2008 r., [...], zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczegółowych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że zasadny okazał się zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego, tj.: art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 3 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa pożyczki była ważna i zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej postanowienia były sprzeczne z celem oraz naturą takiego stosunku zobowiązaniowego, jak również z zasadami współżycia społecznego, art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na zaniechaniu przez Sąd Rejonowy obowiązku kontroli postanowień umowy pod kątem ich abuzywności oraz art. 471 k.c. i art. 473 § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie na rzecz powoda dochodzonej należności w postaci „odszkodowania” w wysokości 150 zł miesięcznie, czyli 360 % w skali roku.

Sąd Najwyższy stwierdza w świetle powyższego, że wydanie przez Sąd Rejonowy nakazu zapłaty, zasądzającego odsetki przekraczające dopuszczalną wysokość doprowadziło do zaaprobowania ich lichwiarskiego charakteru. Stanowi to formę rażącego naruszenia prawa i elementarnych zasad współżycia społecznego. Sąd Najwyższy w wyroku z 4 października 2022 r. (I NSNc 731/21) słusznie przyjął, że, „[k]orzystanie z prawa podmiotowego pożyczkodawcy, jako dysponenta określonej wartości ekonomicznej, z nadmiernego oprocentowania jest sprzeczne z podstawowymi zasadami prawa zobowiązań: zasadami uczciwości w obrocie, uczciwego zarobku, rzetelności strony stosunku umownego i tymi wartościami, które

kierują uczciwym społeczeństwem w potocznym rozumieniu tych określeń. Postanowienia umowy o charakterze lichwiarskim, zastrzegające rażąco wygórowane odsetki – zarówno kapitałowe, jak i te naliczane w razie opóźnienia w spłacie pożyczki – nie są dopuszczalne, ani w obrocie powszechnym, ani profesjonalnym” (por. również wyroki Sądu Najwyższego z: 27 lipca 2000 r., IV CKN 85/00; 25 stycznia 2023 r., II NSNc 146/23; 8 listopada 2022 r., I NSNc 123/22; 9 października 2024 r., II NSNc 445/23).

Konsekwencją wskazanego naruszenia jest nieprawidłowe zastosowanie przepisów prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. Na gruncie tych przepisów nie ma podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, jeżeli według treści pozwu roszczenie jest oczywiście bezzasadne. Zgodnie z przyjętą linią orzecniczą, oczywista bezzasadność ma miejsce, gdy z treści pozwu wynika wyraźnie, że powodowi nie przysługiwało prawo żądania od pozwanej określonego świadczenia na podstawie przytoczonych okoliczności faktycznych, a decydują o tym przepisy prawa materialnego (wyrok Sądu Najwyższego z 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 35/20). W niniejszej sprawie, jak wskazano powyżej, zastrzeżenie w umowie odsetek o charakterze lichwiarskim stanowiło rażące naruszenie prawa i zasad współżycia społecznego. Zgodnie z art. 58 § 2 k.c., czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego jest nieważna. Mimo to Sąd Rejonowy pominął wskazane okoliczności i wydał zaskarżony nakaz zapłaty.

Powyższe rozważania prowadzą do przyjęcia zasadności podniesionych przez Prokuratora Generalnego zarzutów. Dodać przy tym trzeba, że naruszenie oparte na przesłance z art. 89 § 1 pkt 2 u.SN ma w niniejszej sprawie charakter rażący. Zgodnie z dotychczasowym orzecnictwem Sądu Najwyższego, rażące naruszenie prawa zachodzi wówczas, gdy zaskarżone orzeczenie można uznać za niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć, gdy było wynikiem rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNc 51/20 i powołane tam orzecznictwo). Przyjmuje się ponadto, że naruszenie prawa jest rażące wówczas, gdy w jego następstwie powstają skutki, które są niemożliwe do aprobaty w świetle wymagań

praworządności lub też takie, które powodują niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu, który został wydany przez organ praworządnego państwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 marca 1996 r., II PRN 4/96; por. także wyrok Sądu Najwyższego z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20). Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w wyroku z 8 czerwca 2021 r., I NSNc 25/19, wskazując, że „[r]ażący charakter naruszenia prawa, o którym mowa w art. 89 § 1 pkt 2 ustawy z 2017 r. o Sądzie Najwyższym, winien uprawdopodobniać tezę o konieczności uchylenia zaskarżonego orzeczenia celem urzeczywistnienia zasady konstytucyjnej z art. 2 Konstytucji RP” (zob. także: wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 2021 r., I NSNc 134/20).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy trzeba przyjąć, że przymiotu rażącego naruszenia prawa należy upatrywać w przyznaniu pierwszeństwa zasadzie swobody umów przed zgodnością treści umów z zasadami współżycia społecznego, a tym samym zalegalizowaniu nadmiernie wygórowanych odsetek, których wysokość w sposób oczywisty pozostawała w sprzeczności z obowiązującymi przepisami. Co więcej, w niniejszej sprawie o rażącym naruszeniu prawa decyduje również status konsumenta, który należało przypisać pozwanej. Zgodnie z art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Konsumentowi, jako słabszej stronie w stosunkach z profesjonalnymi podmiotami, przysługuje szczególny rodzaj ochrony prawnej. Wydając zaskarżony nakaz zapłaty, Sąd Rejonowy w Bytomiu doprowadził zatem do naruszenia konstytucyjnej normy, zawartej w art. 76 Konstytucji RP. Zgodnie z nią, władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Sąd nie tylko nie zapewnił więc stronie pozwanej należytej ochrony przed nieuczciwymi praktykami ze strony powoda, ale doprowadził do zasądzenia odsetek, których wysokość pozostawała w oczywistej i rażącej sprzeczności z obowiązującym prawem.

Przyjmuje się, że samo stwierdzenie zaistnienia przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej nie jest jeszcze wystarczające dla wyeliminowania

zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. W dalszej kolejności należy bowiem ustalić czy uchylenie tego orzeczenia jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 89 § 1 *in principio* u.SN).

Określona w art. 2 Konstytucji RP zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ma charakter kompleksowy. Wywodzona jest z niej konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego jednostki, pewności co do prawa, przewidywalności stanowionego prawa, lojalności państwa względem obywateli, co powinno budować zaufanie jednostki do Państwa. Bezpieczeństwo prawne obywateli winno być przy tym rozumiane nie tylko formalnie jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczenie dóbr życiowych i interesów człowieka.

Należy przyznać rację skarżącemu, że poprzez wydanie przez Sąd Rejonowy zaskarżonego nakazu zapłaty naruszono nie tylko obowiązujący porządek prawny, ale także wartości chronione przez system prawa, co jest niewątpliwie sprzeczne ze sprawiedliwością społeczną. Jednym z zadań sądów orzekających w sprawach cywilnych jest bowiem niedopuszczenie do legalizowania zachowań, które należałoby uznać za sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Tylko taki standard odpowiada bowiem zasadzie demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (wyrok Sądu Najwyższego z 24 lipca 2024 r., II NSNc 306/23). Ponadto w orzecznictwie stanowczo podkreśla się, że eliminacja z obrotu nadmiernych, lichwiarskich odsetek, grożących „pętlą zadłużenia” jest celem prawa (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 22 czerwca 2022 r., II NSNc 592/21; 5 października 2023 r., II NSNc 119/23). Wydając zaskarżony nakaz zapłaty Sąd Rejonowy nie sprostął temu zadaniu. Wydanie nakazu zapłaty uwzględniającego nadmiernie wygórowane odsetki stanowiło rażące naruszenie prawa konsumenta, dlatego też uchylenie zaskarżonego orzeczenia jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Wystąpienie w niniejszej sprawie przesłanek szczegółowych oraz przesłanki funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN uzasadnia więc stwierdzenie, iż uchylenie

zaskarżonego nakazu zapłaty jest proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji RP.

W niniejszej sprawie na przeszkodzie uwzględnieniu skargi nadzwyczajnej, nie stoi treść art. 115 § 2 u.SN. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

W niniejszej sprawie od wydania zaskarżonego nakazu zapłaty upłynęło ponad 5 lat, co w świetle art. 115 § 2 u.SN stanowi samodzielną podstawę uniemożliwiającą jego uchylenie. Jednakże według Sądu Najwyższego konieczność ochrony praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji przemawia za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 u.SN. Sam fakt zasądzenia tak wysokich odsetek za opóźnienie stanowi przejaw rażącej ingerencji w jego prawa majątkowe, a w szczególności w prawo własności chronione przez art. 64 Konstytucji RP.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji. Na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[r.g.]